

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
NAMANGAN MUHANDISLIK-QURILISH INSTITUTI

NamMQI
O‘quv-uslubiy boshqarma
№ 143
«03» 07 2024 y.

KASBIY PSIXOLOGIYA

fanining

O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi: 700 000-Muhandislik, ishlov berish va qurilish sohalari

Ta‘lim sohasi: 730 000-Arxitektura va qurilish

Ta‘lim yo‘nalishi: 60730300-Qurilish muhandisligi: Qurilish materiallari, buyumlari va konstruksiyalarini ishlab chiqarish

Namangan 2024

Fan/modul kodi	O'quv yili	Semestr	ECTS-Kreditlar	
KP2304	2024-2025	3	4	
Fan/modul turi	Ta'lim tili		Haftadagi dars soatlari	
Tanlov	O'zbek		4	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Kasbiy psixologiya	60 (30m/30a)	60	120

2. **I. Fanning mazmuni**

Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarga kasbiy psixologiyaning tadqiqot metodlari, kasbiy faoliyatni tashkil etishning psixologik mexanizmlari, uning inson ehtiyojlari psixologiyasi bilan bog'liqligi, muvaffaqiyatga erishishda maqsadni anglash va ularni amaliyotga tadbiiq etish ko'nikmasini hosil qilish kabi xususiyatlarini o'rganadi.

Fanning vazifasi – a) bakalavrlarga o'zlari tanlagan kasbning psixologik mohiyatini anglatish; b) tanlangan kasbning professional yo'nalish sifatidagi jamiyatda tutgan nufuzi va ahamiyatiga xolis baho berishga o'rgatish; v) har bir talabani tanlangan kasb to'g'risidagi tasavvurlarini kengaytirish, boyitish, bunda psixologik metodikalar va testlardan foydalanishga o'rganish; g) kasb etikasi, professional ahloq tushunchalari doirasida tanlangan kasbning murakkab qirralarini jamiyatda barqaror bo'lgan qadriyatlar va ma'naviy mezonlar nuqtai nazaridan tahlil qilish; kasbga sadoqat tamoyillarini belgilash; d) shaxsning idividual psixologik xususiyatlaridan kelib chiqib, o'zini – o'zi kasbiy anglash, kasbiy muloqotning sirlarini anglatish va shu kabilar. Fanda zamonaviy psixologiya va kasbiy psixologiyaga oid bilimlar bilan to'ldiriladi hamda amaliy jihatdan bakalavrlarda kasb haqidagi bilim, malaka va

ko'nikmalarni takomillashtirishga xizmat qiladi.

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu. Kirish. Kasbiy psixologiya fanining predmeti, maqsadi va vazifalari

Kasbiy psixologiya fanining jamiyatda tutgan o'rni, dolzarb vazifalari, professional kadrlarga bo'lgan ehtiyojning dolzarbligi. Kadrlar tayyorlash milliy dasturi hamda O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni talablari doirasida malakali kadrlar tayyorlashda psixologik kategoriya va bilimlarning qisqacha mazmun va mohiyati. Kasbiy psixologiyaning predmeti, vazifalari.

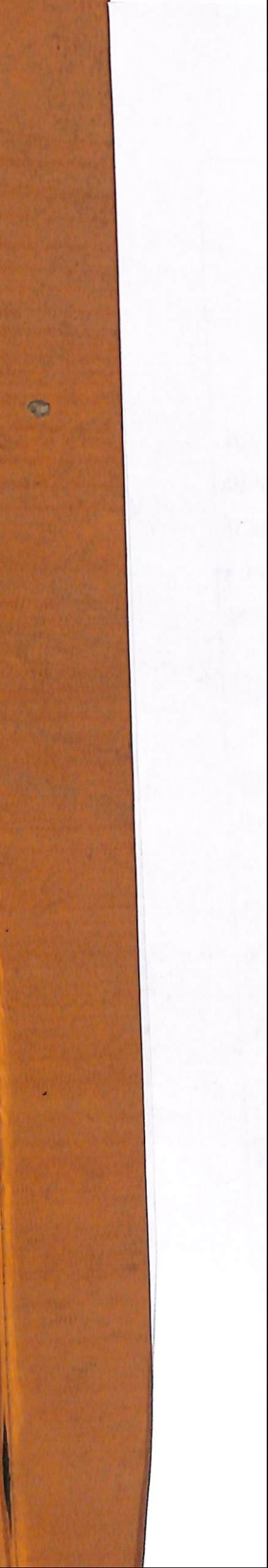
2-mavzu. Sharq mutafakkirlarining kasbiy ta'lim va tarbiyaga oid falsafiy psixologik qarashlari

Ajdodlarimizning yosh avlod ta'lim-tarbiyasiga oid qarashlari va o'gitlari haqidagi qimmatli ma'lumotlariga ega bo'lishimizda "Avesto"ning o'rni. Buyuk qomusiy olim Abu Nasr Forobiy kasb-hunar to'g'risida. Abu Rayxon Beruniyning inson kamolotida, mehnat va mehnat tarbiyasi haqida muhim fikrlari. Ibn Sinoning mehnatcevarlik tarbiyasi borasidagi fikrlari. XI asrning buyuk mutafakkiri Yusuf Xos Hojib o'zining "Qutadg'u bilig" asarida inson va uning hayotiga oid qarashlari. Kaykovusning "Qobusnoma" asarida kasb-hunar haqidagi bilimlar.

3-mavzu. Kasbiy psixologiyaning ilmiy tadqiqot metodlari

Kasb psixologiyasining tadqiqot metodlarining klassifikatsiyasi, genetik metodlar, praksimetrik metodlar, psixometrik metodlar, eksperimental metodlar, rangli assotsiativ test, kuzatish, suhbat, intervyu, so'rovnoma, varaqalar, testlar, tarjimai hol, eksperiment, mehnat mahsulini tahlil qilish va boshqalar.

4-mavzu. Professiografiyaning mohiyati, uning yuzaga kelish tarixi.

Professiografiya to'g'risida tushuncha

Professiografiyaning mohiyati va uning asosiy tamoyillari, professionografik tadqiqotlarni o'tkazish. Professiografiyaning mohiyati, uning yuzaga kelish tarixi va takomillashishi. Professiografiyaning tuzilishi. Psixogramma tushunchasi. Turli kasblarning shaxs oldiga qo'yadigan talablari.

5-mavzu. Kasblar tasnifi

Kasb tushunchasi. Shaxs qiziqishlari va kasb. Kasblarni psixologik tizimlash. Kasbiy kompetensiyaning shakllanish bosqichlari. Klassifikatsiya va kompetensiyaning o'zaro munosabati. Shaxsiy kompetensiya. Maxsus kompetensiya. Kasbiy kompetensiya. Umummadaniy kompetensiya. Kompetensiyaning ko'rinishlari. Didaktik kompetensiya.

6-mavzu. Chet ellarda kasb-hunarga yo'naltirish ishlari

Chet ellarda kasbga yo'naltirish ishlari haqida umumiy ma'lumot. AQSH da kasbga yo'naltirish bo'yicha milliy assotsiatsiya tomonidan amalga oshirilayotgan ishlar haqida. Markazlar tomonidan o'quvchilarning kasbga moyilliklarini aniqlash, ularning iqtidorlilik – intellektual salohiyatlarini o'rganish.

7-mavzu. Shaxs psixologiyasi va kasbiy shakllanish

Shaxsning biogenetik va sotsiogenetik nazariyalari. Shaxs faolligi. Kasbiy shakllanish tarixi. Shaxsning kasbiy shakllanishi determinatsiyasi. Shaxsning kasbiy rivojlanishning bosqichlari. O'zini-o'zi shakllantirishdagi roli. Shaxsning intilishlari darajasi. Shaxsning psixologik muhofazasi. Shaxsning harakatlanish-dagi rivojlantiruvchi kuchlar.

8-mavzu. Kasbiy motiv va motivatsiya, mehnat faoliyati motivlari

Kasbiy tanlash motivlari. Motivatsiyani boshqarish masalalari. Kasbiy motivlarni shakllarini shakllantirish. Motiv turlari. Kasb tanlashga yo'llashning psixologik mohiyati. Kasb tanlash motirovkasi. Motivlarning adekvatligi, ob'ektivligi. Kasbiy motivlarning anglanganlik va anglanmagan darajalari. Kasbiy motivatsiyaning etnopsixologik xususiyatlari.

9-mavzu. Kasbiy faoliyati samaradorligini oshirishda hissiy-irodaviy va shaxsiy fazilatlarining o'rni

Hissiyot to'g'risida umumiy tushuncha. Shaxsning hissiy-irodaviy sohasi va kasbga moslashishi. His-tuyg'ular va ularning turlari. Iroda aktining tuzilishi. Iroda nazariyalari talqini. Irodaviy fazilatlar va ularni shakllantirish. Irodaviy xarakterlar va irodaviy boshqarish. Irodaviy xarakterning fiziologik tabiati.

10-mavzu. Shaxsning bilish jarayonlari va kasbiy rivojlanishida diqqat hamda sezgi

Shaxsning bilish jarayonlari haqida umumiy tushuncha berish. Kasbiy rivojlanishda diqqat, sezgi xususiyatlarining o'rni. Diqqat xususiyatlari: uning ko'lami, hajmi, bo'linishi, ko'chishi va boshqa sifatlari. Kasbga oid diqqatni o'rganish metodikalari. Kasbiy faoliyatda diqqatning ruhiy jarayon sifatida o'rganilishi. Sezgining xususiyatlari. Sezgi turlari. Sezgining psixofizikasi. Sezgi haqida tushuncha. Sezgi va informatsiya. Sezgining kishi hayoti va faoliyatidagi o'rni. Sezgilarning sifati va jadalligi. Sezgilarning davomiyligi va muayyan joylarda yuz berish. Eksterotseptiv sezgilar. Interotseptiv sezgilar. Propriotseptiv sezgilar.

11-mavzu. Idrok, xotira va kasbga yo'llash

Shaxsning kasbiy faoliyatida idrokni rivojlantirish imkoniyatlari va o'ziga xos tomonlari. Idrokni o'rganish metodlari. Idrok xususiyatlari. Appersepsiya. Vaqt, xarakter va fazoni idrok qilish. Idrokning konstantligi. Kasbga yo'llashda idrok qonuniyatlarini hisobga olish. Xotira turlari, xotira jarayonlari. Esda olib qolish shartlari. Xotira tiplari, kasbiy maslahatda xotira qonuniyatlarini hisobga olish. Xotiradagi individual farqlar. Xotiraning shaxs psixik hayotidagi ahamiyati.

12-mavzu. Tafakkur va kasbiy maslahat

Tafakkurning kasbiy xarakteristikasi. Tafakkur turlari. Tafakkur haqida kasbiy tushuncha. Tafakkur operatsiyalari. Tafakkur formalari. Tafakkur

xususiyatlari. Tafakkurning individual xususiyatlari. Kasbiy faoliyatda tafakkur va hissiy bilish jarayonlarining roli. Kasbni egallashda tafakkur o'zni. Kasb turlarida tafakkurni namoyon bo'lishi.

13-mavzu. Shaxs kasbiy faoliyatida individual tipologik xususiyatlar.

Temperament va kasbni egallash masalalari

Individual - tipologik xususiyatlar klassifikatsiyasi. Xarakter va shaxs. Shaxs taraqqiyotidagi ijtimoiy va genotipik omillar. Shaxs taraqqiyotini davrlarga bo'lish. Shaxs kasbiy faoliyatida individual tipologik xususiyatlarni o'zni. Shaxs taraqqiyotining yoshga bog'liq xususiyatlari. Shaxs psixologiyasi va xarakterining yoshga bo'liqligi.

14-mavzu. Qobiliyatlar va shaxsning kasbiy shakllanishi

Qobiliyatlar va ularning tabiiy asoslari. Qobiliyatlarning rivojlanishi. Shaxs faolligi va qobiliyatlar. Shaxsning kasbiy shakllanishi va qobiliyatlar, qobiliyatlar va shaxsning o'zi-o'zini baholashi.

15- mavzu. Reorientatsiya psixologik muammo sifatida

Reorientatsiya – qayta kasbga yo'llash ekanligi. Shaxsning kasbiy imkoniyatlari. Shaxs kasbiy shakllanishi jarayonidagi inqirozlari. Muassasa tashkilot, korxonalar rentabilligining pasayish oqibatlar. Reorientatorming izlanuvchanligi, ijodiy imkoniyatlari, innovatsiyaga nisbatan munosabati. Reorientatsiya – qator omillarni tekshirish, o'rganishni taqozo etishi, ilmiy psixologik qonuniyatlar asosida ish yuritilishi sifatida.

III. Amaliy mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlari uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

- 1-mavzu. Kasbiy psixologiya fanining predmeti, maqsadi va vazifalari.
- 2-mavzu. Sharq mutafakkirlarining kasbiy ta'lim va tarbiyaga oid falsafiy psixologik qarashlari.
- 3-mavzu. Kasbiy psixologiyaning ilmiy tadqiqot metodlari.
- 4-mavzu. Professiografiyaning mohiyati, uning yuzaga kelish tarixi.

Professiografiya to'g'risida tushuncha.

5-mavzu. Kasblar tasnifi.

6-mavzu. Chet ellarda kasb-hunarga yo'naltirish ishlari.

7-mavzu. Shaxs psixologiyasi va kasbiy shakllanish.

8-mavzu. Kasbiy motiv va motivatsiya, mehnat faoliyati motivlari.

9-mavzu. Kasbiy faoliyati samaradorligini oshirishda hissiy-irodaviy va shaxsiy fazilatlarining o'zni.

10-mavzu. Shaxsning bilish jarayonlari va kasbiy rivojlanishida diqqat hamda sezgi.

11-mavzu. Idrok, xotira va kasbga yo'llash.

12-mavzu. Tafakkur va kasbni egallash. Nutq va kasb.

13-mavzu. Shaxs kasbiy faoliyatida individual tipologik xususiyatlar. Temperament va kasbni egallash masalalari.

14-mavzu. Qobiliyatlar va shaxsning kasbiy shakllanishi.

15- mavzu. Reorientatsiya psixologik muammo sifatida.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan topshiriqlar:

1. Abu Rayxon Beruniyning inson kamolotida, mehnat va mehnat tarbiyasi haqida muhim fikrlari.
2. Ibn Sinoning mehnatcevarlik tarbiyasi borasidagi fikrlari.
3. Kasb psixologiyasining tadqiqot metodlarining klassifikatsiyasi.
4. Chet ellarda kasbga yo'naltirish ishlari.
5. Kasbiy ijtimoiy motivlar.
6. Kasbiy motivatsiya va motivlar klassifikatsiyasi.
7. Kasbiy motivatsiyada shaxsning o'ziga xos xususiyatlari.
8. Shaxs faoliyatida motiv va ustanovkalar.
9. Kasbiy psixologiyada ijtimoiy faoliyatni tashkil etish.

	<p>10. Shaxsning kasbiy rivojlanishning bosqichlari.</p> <p>11. Shaxs o'zini-o'zi shakllantirishdagi roli.</p> <p>12. Shaxsning hissiy-irodaviy sohasi va kasbga moslashishi.</p> <p>13. Kasbiy faoliyatda diqqatning ruhiy jarayon sifatida o'rganilishi.</p> <p>14. Shaxsning bilish jarayonlari va kasbiy rivojlanishda idrok hamda xotiraning ahamiyati.</p> <p>15. Shaxsning bilish jarayonlari va kasbiy rivojlanishda tafakkur hamda nutqning ahamiyati.</p> <p>16. Kasb malakasiga erishishning psixologik mexanizmlari.</p> <p>17. Ijtimoiy adaptatsiyaning kasb tanlash va kasbiy mahorat bilan bog'liqligi.</p> <p>18. Shaxsning individual psixologik xususiyatlari.</p> <p>19. Kasb tanlashda xarakter, temperament va kasbiy qobiliyatlarning ahamiyati.</p> <p>20. Kasbiy moslashuv va ijtimoiy psixologik moslashuv.</p>
3.	<p>V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetentsiyalar)</p> <p>Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:</p> <ul style="list-style-type: none"> - muhandis shaxsida kasbiy motivlarning shakllanishini; - muhandis shaxsini individual-psixologik xususiyatlarini kasb tanlashdagi o'rini; - muhandis shaxsiga qo'yiladigan kasbiy talablarning ahamiyatini; - kasbiy faoliyat, kasbiy layoqat kasbiy qobiliyatlar haqida <i>bilishi va ulardan foydalana olishi</i> talaba voqelikni psixologik mushohada etish; - ilmiy tafakkur va psixologik tasavvurning uyg'unligini ta'minlash; - mustaqil va zamonaviy fikrlash; - kundalik faoliyatda umumiy psixologik bilimlarni va qoidalarni qo'llay olish <i>ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak;</i> - talaba o'zlari tanlagan kasbning psixologik mohiyati hamda kasbning professional yo'nalish sifatidagi jamiyatda tutgan nufuzi va ahamiyatiga kasb etikasi, professional ahloq tushunchalari doirasida tanlangan kasbning murakkab qirralarini jamiyatda barqaror bo'lgan qadriyatlar va ma'naviy

	<p>mezonlar nuqtai nazaridan tahlil qilish;</p> <p>- talaba voqea-hodisalarni psixologik nuqtai nazardan tahlil va tadqiq qilish, shaxs motivatsiyasi, emotsional va irodaviy sifatleri, individual psixologik xususiyatlari, shaxs va jamiyat orasidagi munosabatning psixologik qonuniyatlarini aniqlash <i>malakalariga ega bo'lishi kerak.</i></p>
4.	<p>VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Muammoli ta'lim texnologiyasini qo'llash; • Kompyuterli ta'lim va o'qitishning boshqa texnik vositalarini tatbiq etish; • Talabalarni mustaqil fikrlashga va o'z fikrini erkin bayon etishga o'rgatish; • O'qitishning noanhanaviy metodlarini qo'llash; • Interfaol keys-stadilar; • "Aqliy hujum" metodidan foydalanish; • "Klaster" metodidan foydalanish; • Taqdimotlarni qilish; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
5.	<p>VII. Kreditlarni olish uchun talablar:</p> <p>Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.</p>
6.	<p>Asosiy adabiyotlar</p> <p>1. Umarov B.M., Shoyimova Sh.S. Kasbiy psixologiya: Darslik/ Toshkent-2018. 304 b</p> <p>2. Dushanov R.X., Farfiyev Yo.A. Kasbiy psixologiya: Darslik/ Toshkent-2014. 306 b</p> <p>3. Jalilova S.X., Xaydarov F.I., Xalilova N.I. Kasbiy psixologiya: O'quv qo'llanma/ Toshkent-2010. 161 bet.</p> <p>Qo'shimcha adabiyotlar</p> <p>1. Mirziyoyev Sh.M. "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy</p>

	<p>javobgarlik-har-bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak".O'z.R Vazirlar mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqbollariga bag'ishlangan majlisidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidenti nutqi. //Xalq so'zi gazetasi, 2017yil 16 yanvar №11.</p> <p>2. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz, "O'zbekiston", 2016.250 b</p> <p>3. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston", 2017. 275 b</p> <p>4. G'oziyev E.G'., Mamedov K.K. Kasb psixologiyasi: - Darslik/ Toshkent-2003. 488 b</p> <p>5.Qodirov K.B. Kasb tanlashga tayyorgarlikning psixologik jixatlari va kasbiy tashxis: O'quv qo'llanma/ Toshkent-2001. 180 b</p> <p>Elektron resurslar.</p> <p>1. www.tdpu.uz</p> <p>2. www.pedagog.uz</p> <p>3. www.edu.uz</p> <p>4. www.ziyonet.uz</p> <p>5. www.ziyouz.com kutubxonasi</p> <p>Xorijiy adabiyotlar:</p> <p>1. Davis S. F. Handbook of Research Methods in Experimental Psychology. – Blackwell Publishing Ltd, 2013. – 515 p.</p> <p>2. Myers, D. G. Psychology. Hope College. Holland, Michigan, 2014. - R.910</p>
7.	<p>Namangan muhandislik-qurilish instituti tomonidan ishlab chiqilgan va tasdiqlangan.</p>
8.	<p>Fan\Modul uchun mas'ullar:</p> <p>Akbarov B.– Namangan muhandislik-qurilish instituti, dotsenti</p> <p>Ma`murova F. – Namangan muhandislik-qurilish instituti, katta o'qituvchi</p> <p>Nurqulov M. – Namangan muhandislik-qurilish instituti, stajyor o'qituvchi</p>
9.	<p>Taqrizchilar:</p>

<p>Akbarov S. – NamDU, "Psixologiya" kafedrası dotsent v.b</p> <p>Ismoilov M.– NamMQI, "Ijtimoiy fanlar" kafedrası professori</p>
